

KİTABXANALARIN FƏALİYYƏTİNDƏ İNFORSIYA TƏHLÜKƏSİZLİYİ

Elçin Məmmədov

*BDU, Kitabxanaşünaslıq kafedrasının dosenti,
fizika-riyaziyyat üzrə fəlsəfə doktoru*

İnforsiya təhlükəsizliyi – inforsiya nəzəriyyəsində hərtərəfli, çoxölçülü fəaliyyət sahəsi olub, inforsiyanın qorunmasına yönəlmiş kompleks tədbirlərin məcmusudur. İnforsiyanın qorunması probleminə hərtərəfli və sistemli yanaşma bu sahədə nəzərdə tutulan ən ümdə məsələlərdən hesab olunur. Bu zaman inforsiya münasibətlərinə daxil olan istifadəçilərin maraqları nəzərə alınmalıdır. İnforsiya resurslarından səmərəli istifadə ilə bağlı subyektlərin maraq sahələrinə aşağıdakılar aiddir:

- mümkünlük;
- bütövlük;
- məxfilik.

İnforsiya təhlükəsizliyinin təminatına yönəldilmiş prosedur meyarlarına uyğun olaraq aşağıdakı qrupları seçmək olar:

- personalı idarə etmə;
- fiziki müdafiə;
- iş qabiliyyətinin saxlanması;
- təhlükəsizlik rejiminin pozulmasına münasibət göstərmə;
- bərpaetmə işlərinin planlaşdırılması.

Proqram-texnoloji səviyyədə inforsiya təhlükəsizliyi kitabxanaların təhlükəsizliyinin təminatının qarantıdır. Kitabxanaların inforsiya təhlükəsizliyi məsələsinə inforsiyanın əlyətərliyi nöqteyi-nəzərindən baxılır. Burada iki tip inforsiyaya nəzər yetirilir:

- 1) Ümumi istifadə üçün nəzərdə tutulan inforsiya;
- 2) İstifadəsinə müəyyən məhdudiyət qoyulan inforsiya – bu tip inforsiyaları məxfi inforsiya adlandırırlar. Əlyətər inforsiya azad verilir, ötürülür, tirajı təyin edilir, prinsip üzrə yayılır, qanunla qadağan deyil və əlçatandır. Məhz əlyətər inforsiya yığımın obyektidir, bu inforsiyalar kitabxanalarda saxlanılır.

İnforsiya təhlükəsizliyi sistemində inforsiyaların mühafizəsini təmin etmək məqsədilə kitabxanalardan geniş istifadə olunur. Kitabxanalarda inforsiyanın mühafizəsinə uyğun olaraq inforsiya siyasətinin əsas istiqamətlərini aşağıdakı kimi xülasə etmək olar:

- kitabxanada inforsiyalaşdırmanın həyata keçirilməsi ilə bağlı

dövlət strategiyasının işlənməsi zamanı informasiya təhlükəsizliyinə yönəlmiş tədbirlərin tətbiqi;

- dövlət informasiya siyasəti ilə bağlı qarşılıqlı təsir tədbirlərinin həyata keçirilməsi;
- respublika kitabxanalarının beynəlxalq telekommunikasiya şəbəkələrinə aid informasiya resurslarına uyğunlaşdırılmış qaydalarına uyğun kataloqların, bazaların və məlumat banklarına hazırlanması;
- informasiya sistemləri və texnologiyalar tətbiq edilən kitabxanaların informasiya resurslarının qarşılıqlı təsirinin bütün strukturunun informasiya təhlükəsizliyinin təminatında texniki vasitələrinin yaradılması sahəsində vahid elmi-texniki dövlət siyasətinin həyata keçirilməsi.

Kitabxanada informasiya təhlükəsizliyi siyasətinin ümumi istiqamətləri və hədəfləri kitabxana sisteminin informasiya təhlükəsizliyi məsələlərini, həmçinin elektron kitabxana sistemindən istifadə vaxtı informasiya təhlükəsizliyi proseslərinin təşkilində əsas prinsipləri və ümumi tələbləri müəyyən edir. Nəzərdə tutulmuş məlumat bazalarında saxlanılan və xidmətin istifadəçilərinin və serverin arasında əlaqə kanalları ilə ötürülən rəqəmli informasiya elektron kitabxananın şəbəkəsində əsas mühafizə resursu hesab olunur. İnformasiyanın əlyətərliliyi, bütövlüğü və informasiyanın məxfiliyinin lazımı səviyyədə olması bir çox metod və vasitələrlə təmin olunur. Xidmət istifadəçilərə istifadəçi hesabının qeydiyyatının prosedurundan sonra kitabxananın alt sistemlərinə distant girişi təmin edir. Elektron kitabxananın əsas funksiyaları aşağıdakılardır:

- vahid serverdə saxlanılan elektron kitabların oxunması üçün onlayn girişi təmin etmək;
- əlavə imtiyazlarla pullu abunənin əldə edilmələri imkanına malik olmaq;
- vahid serverə kitablar əlavə olunması;
- avtomatlaşdırılmış və elektron kitabxananın resurslarının emalı.

Bu funksiyaların olması kitabxananın informasiya bazasının təhlükəsizliyinin təşkili çərçivəsində fəaliyyət göstərir. Elektron kitabxananın yaradılması, reallaşdırılması, istismarı, monitorinqi, analizi, dəstəyi və elektron kitabxananın informasiya təhlükəsizliyinin artımı üçün nəzərdə tutulmuş sistemlər informasiya təhlükəsizliyi sisteminin mövcudluğunu təsdiq edir.